

2 oktober 2011 - De Tronk - Nico Schoorl

Een paar jaar geleden heb ik een bezoek gebracht, met mijn hele familie, aan de Beemsterwijngaard. Daar heb ik gelopen onder een loofdak van geleide druivenstokken, en daar hoorde ik ook dat de wijnoogst voor de deur staat.

Volgende week donderdag begint voor orthodoxe joden het Loofhuttenfeest. Daar hebt u vast wel eens van gehoord. Maar misschien is het toch goed dat we even stilstaan bij de oorsprong van dat feest. Toen het joodse volk, na veertig jaren rondgezworven te hebben door de woestijn, van een nomadenvolk een landbouvolk was geworden, was het hebben van een akker of wijngaard van het allergrootste belang. Een goede wijngaard en een rijke druivenoogst werden door hen ervaren als een geschenk van God.

Vanzelfsprekend was je dan ook heel zuinig op je wijngaard en de vruchten die er groeiden. Daarom: wanneer in het najaar de druiven begonnen te rijpen, werd het hoog tijd om de wijngaard streng te bewaken, dag en nacht. Want het zou best eens kunnen zijn dat mensen of dieren hun begerig oog zouden laten vallen op jouw druiven. Daarom bouwde je tussen de druivenstokken een hutje van takken en bladeren. Daar overnachtte je dan in. Dan kon je waken over je bezit. En daar, in dat prieeltje, kon je God ook danken voor de oogst.

Vandaag de dag bouwen vrome joden in deze tijd van het jaar nog steeds een loofhut, ook al hebben ze geen wijngaard. Ze bouwen een hutje van takken en bladeren in hun tuin of desnoods op het balkon van hun flat. Een schuilplaats die een beetje schaduw biedt tegen de zon, maar tegelijkertijd ook nog wat licht doorlaat. 's Avonds kun je door de bladeren van het dak de sterren aan de hemel zien. Een goede plek om God te danken voor alle weldaden van het leven.

Vanuit die loofhutten in de wijngaard begon vroeger ook het wijnoogstfeest. Vandaar de naam Loofhuttenfeest. Bij dat Loofhuttenfeest ging het er meestal heel vrolijk aan toe. Veel drank en dans en liederen. En dat allemaal om God te danken voor alle goede gaven van het leven. Een echt volksfeest, een soort kermis, waaraan iedereen meedeed.

Op een van die feesten is ook Jesaja, de profeet, van de partij. Nee, niet om de feeststemming te drukken, maar om mee te doen. Meezingen met de liederen die er worden gezongen. Maar Jesaja zou geen profeet zijn, als hij er niet een persoonlijke noot aan zou toevoegen. Hij zingt het lied over de vriend en de wijngaard. Dat was waarschijnlijk een bekend lied. Maar Jesaja geeft er een persoonlijke, profetische draai aan. 'Ik wil zingen voor mijn vriend', zingt Jesaja de feestende menigte toe, 'het lied over mijn dierbare vriend en zijn wijngaard'.

De mensen komen om hem heen staan, want wanneer Jesaja het woord neemt of een ballade gaat zingen, kun je ervan uitgaan dat het de moeite waard is. En wat hij zingt, kunnen ze meezingen. Dat wil zeggen: ze kunnen het beamen. Want ze hebben meteen al door dat het gaat om God en zijn volk; daarvoor zijn ze allemaal genoeg thuis in de bijbelse beeldspraak. God is de wijngaardenier, wij zijn de wijngaard, de druivenstokken, zo begrijpen ze. Die wijngaardenier heeft alles gedaan wat hij kon: hij heeft de grond omgespit en vrij van stenen gemaakt, hij plantte wijnstokken van de allerbeste kwaliteit, hij bewaakte de aanplant vanuit een hooggeplaatste loofhut, en hij zorgde voor een goed functionerende perskuip. Ja, God heeft alles voor ons gedaan wat Hij kon doen. Jesaja heeft gelijk.

God geeft ons de aarde, de zon, de heldere lucht, de vruchtbare en verkwikkende regen. Hij plaatste op de aarde allerlei eetbare gewassen en bloemen en planten die een lust zijn voor het oog. Hij liet er bomen groeien, ook met vruchten, en met stammen waarvan je hout kunt zagen om er huizen mee te bouwen, een heel IJburg vol. God laat vriendschap en liefde tussen de mensen ontstaan. Hij legt ons de zorg in het hart voor heel de schepping, opdat we die goed beheren en de vruchten ervan delen, zodat niemand tekort komt, nergens ter wereld, en er ook nog iets overblijft voor hen die na ons komen.

Ja, wanneer Jesaja daarover zingt, zingen we allemaal al feestend mee. Maar ook al zijn we in een uitgelaten stemming - het is immers oogstfeest -, we zijn wakker genoeg om nieuwsgierig te zijn naar de kritische noot die de profeet zeker voor ons in petto heeft. En ja hoor, daar komt ie. De zangerprofeet gaat er eens extra recht voor staan. Hij verheft zijn stem niet, nee, hij zingt juist wat minder hard. Maar het is wel raak wat hij zingt, en het komt hard aan.

De wijngaardenier - God dus - had op vruchten gehoopt. Mag Hij alsjeblijft? Maar wat doet de wijngaard? Die brengt alleen maar wilde bessen voort, bocht. De prachtige, door de wijngaardenier gekoesterde edelwingerd, levert alleen maar zure bessen, die niet te genieten zijn. Wij, mensen, maakten er een zootje van: vergiftigde grond, zure regen, verontreinigde lucht, vervuilde rivieren, uitstervende diersoorten, verkeerde verdeling van de vruchten der aarde, hongerende kinderen en eenzame mensen.

In het volgende couplet gooit de profeet er nog een schepje bovenop.

‘Ik zal u vertellen wat ik met mijn wijngaard ga doen. Zijn omheining haal ik weg, zodat hij wordt kaalgevreten; zijn muren verniel ik, zodat hij wordt vertrapt. Een wildernis maak ik ervan; hij wordt niet gesnoeid en gewied, distels en doorns groeien er hoog, en de wolken verbied ik hem met regen te besproeien’.

De feestballade van de profeet op het oogstfeest neemt een onfeestelijke wending. Het loopt niet goed af. Maar dan opeens is het liedje uit. Er volgt geen laatste couplet met een fatale ontknoping of een happy ending. Jesaja laat in het midden hoe het afloopt. Het is een verhaal met een open eind. En dat is een meesterlijke zet van de profeet. Want al zijn toehoorders, ook wij, blijven achter met vragen: Hoe zal het verder gaan met die wijngaard? Hoe zal het verder gaan met onze wereld? Hoe zal het verder gaan met onze kerk? Hoe zal het verder gaan met ieder van ons persoonlijk? Dat vertelt het verhaaltje niet. De afloop van het verhaal moeten we zelf maken. De wijngaardenier heeft gedaan wat hij kon; aan God zal het niet liggen. Het woord en de daad zijn nu aan ons. Meer wil de profeet vandaag, op dit oogstfeest, op deze zondag, niet bereiken. Alleen maar dat wij tot nadenken worden gestemd.

Misschien loopt het met de wijngaard, met de wereld, met ons wel goed af. Wie weet, komen ook wij tot nieuwe gedachten, en daardoor tot andere daden. Dat kan; we zien het immers vandaag de dag gebeuren in onze wereld: wanneer landen moe gevochten zijn, proberen ze toenadering te zoeken tot elkaar. Wanneer mensen alles hebben wat hun hartje begeert, gaan ze vragen naar de zin van het leven. Misschien loopt het allemaal wel goed af met de wijngaard van onze wereld.

Misschien kan Jesaja op het volgende Loofhuttenfeest zijn ballade afmaken, en het volgende couplet toevoegen aan zijn lied: ‘Na de klacht van de wijngaardenier geschiedde er een wonder. De wijnstokken schudden hun verwilderde loten af. Ze tastten met hun wortels naar nieuwe levenssappen. Ze keerden hun bladeren naar het zonlicht, en begonnen opnieuw te leven. En toen de heer van de wijngaard kwam om te oogsten, kwam hij handen te kort om de oogst te bergen’. Zoiets mogen we elkaar, deze Tronk, en de wereld waarin we leven, vandaag van harte toewensen.

Amen.